

ПЕТРАЧКОВ Олександр

Національний університет оборони України

<https://orcid.org/0000-0002-2510-1209>apetrachkov77@ukr.net**КОГНІТИВНИЙ ПРОФІЛЬ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНОГО РІВНЯ ТА ЙОГО
ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Дана стаття присвячена детальному аналізу когнітивного профілю офіцерів оперативного рівня, отриманого за результатами комплексного дослідження пам'яті, уваги та різних видів мислення, а також інтерпретації його значення для успішного виконання службових завдань та оптимізації професійної підготовки. Дослідження когнітивних здібностей офіцерів оперативного рівня є ключовим етапом для розуміння психологічних чинників, які впливають на ефективність управлінської діяльності. Зокрема, здатність до концентрації уваги, швидкість обробки інформації, оперативна пам'ять, логічне й аналітичне мислення мають безпосередній вплив на якість прийняття рішень в умовах обмеженого часу, багатофакторності та високого рівня стресу. Оперативний рівень управління передбачає не лише вміння інтерпретувати наявні дані, а й здатність до прогностичного мислення, тобто передбачення розвитку подій на основі неповної або суперечливої інформації. Результати досліджень свідчать, що когнітивний профіль військовослужбовців може суттєво варіюватися залежно від досвіду, професійної спеціалізації, рівня стресостійкості та індивідуальних особливостей нервової системи. Отримана інформація обґрунтовує необхідність персоналізованого підходу до вдосконалення програм підготовки офіцерів, у тому числі шляхом цілеспрямованого розвитку когнітивних функцій. Систематичні когнітивні тренування можуть підвищити загальну ефективність діяльності в складних умовах бойового управління. Дослідження підтверджують, що висока когнітивна гнучкість корелює з підвищеною здатністю до адаптації в умовах інформаційного переважання, що є типовим для сучасного театру воєнних дій. Узагальнені результати демонструють наявність як сильних, так і слабких сторін у когнітивному функціонуванні офіцерів, що актуалізує потребу у поглибленому індивідуальному аналізі результатів для виявлення конкретних когнітивних дефіцитів та резервів розвитку. Такий підхід дозволить забезпечити адресну корекцію і тренування тих компонентів психічної діяльності, які мають вирішальне значення для ефективного виконання службових завдань на оперативному рівні управління.

Ключові слова: когнітивний профіль, види мислення, оперативна пам'ять, офіцери, стрес, увага.

<https://doi.org/10.31891/pcs.2026.1.9>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 02.02.2026

Прийнята до друку / Accepted 14.03.2026

Опубліковано / Published 26.03.2026

© ПЕТРАЧКОВ Олександр

**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У
ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ
ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ
ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Ефективність професійної діяльності офіцерів оперативного рівня Збройних сил України безпосередньо залежить від рівня розвитку їхніх когнітивних здібностей, які є фундаментом для прийняття обґрунтованих рішень в умовах високої невизначеності та динамічного середовища. Дана стаття присвячена детальному аналізу когнітивного профілю військовослужбовців зазначеної категорії, отриманого за результатами комплексного дослідження пам'яті, уваги та різних видів мислення, а також інтерпретації його значення для успішного виконання службових завдань та оптимізації професійної підготовки. Дослідження когнітивних

здібностей офіцерів оперативного рівня є ключовим етапом для розуміння психологічних чинників, які впливають на ефективність управлінської діяльності. Зокрема, здатність до концентрації уваги, швидкість обробки інформації, оперативна пам'ять, логічне й аналітичне мислення мають безпосередній вплив на якість прийняття рішень в умовах обмеженого часу, багатофакторності та високого рівня стресу [11, 24]. Оперативний рівень управління передбачає не лише вміння інтерпретувати наявні дані, а й здатність до прогностичного мислення, тобто передбачення розвитку подій на основі неповної або суперечливої інформації [18].

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблеми психологічної роботи з військовослужбовцями присвячені праці вітчизняних дослідників О. Кокун, Н. Агаєв, І. Пішко, Н. Лозінська, В. Остапчук [2]. Аналіз наукових публікацій в яких представлена проблема діагностики психофізичного стану організму висвітлювали у своїх працях Л. Коробейнікова, Г. Коробейніков, Ю. Радченко, Т. Данько [3]. Деякі аспекти підготовки офіцерів, а саме: критичне та позитивне мислення, прийняття управлінських рішень та рівень фізичної підготовленості були предметом дослідження у О. Хміляра, Л. Філоненко [6, 12] та О. Петрачкова, О. Ярмак [4, 5, 28].

3. ВИДЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Актуальною залишається проблема розробки нової моделі фізичної підготовки офіцерів оперативного рівня Збройних сил України в умовах сучасних військових реалій. Її необхідність зумовлюється сукупністю об'єктивних передумов, які інтегрують глобальні, технологічні, психофізіологічні та професійно-діяльнісні аспекти розвитку військової справи. Сукупність глобальних і національних тенденцій у сфері оборони, технологічного розвитку, трансформації характеру військових операцій, а також соціально-психологічних особливостей служби офіцерів оперативного рівня обумовлює об'єктивну потребу у створенні та впровадженні нової моделі фізичної підготовки офіцерів оперативного рівня.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Детально проаналізувати когнітивний профіль офіцера оперативного рівня Збройних сил України, за результатами комплексного дослідження пам'яті, уваги та різних видів мислення, а також інтерпретації його значення для успішного виконання службових завдань та оптимізації професійної підготовки.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ

ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У межах нашого наукового дослідження, відповідно до принципів біомедичної етики та згоди учасників, було сформовано дві групи. Перша група складалася з 99 офіцерів першого періоду зрілого віку, середній вік яких становив $32,0 \pm 2,41$ років, друга група об'єднувала 102 офіцери другого періоду зрілого віку, середній вік яких склав $40,6 \pm 3,06$ років. Учасники дослідження були обрані на основі їх фізичної та психологічної готовності, а також відсутності будь-яких медичних проблем. Перед початком дослідження, кожен учасник був інформований про мету та методи дослідження. Інформаційна згода була отримана в письмовій формі від кожного учасника, що підтверджує їхню добровільну участь у дослідженні. Такий підхід забезпечив належну етичну базу дослідження та захист прав учасників, а також дозволив отримати репрезентативну вибірку офіцерів різного віку для подальшого аналізу та порівняння результатів. Теоретичне та експериментальне дослідження проводилося протягом 2024-2025 років в умовах дії правового режиму воєнного стану, у відповідності до плану наукової та науково-технічної діяльності Національного університету оборони України на 2024–2025 рр., у науково-дослідній роботі науково-дослідного центру проблем фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій за темою "Оптимізація змісту фізичної підготовки військовослужбовців органів військового управління на період дії правового режиму воєнного стану", шифр роботи "Тюнінг-2".

Результати досліджень свідчать, що когнітивний профіль військовослужбовців може суттєво варіюватися залежно від досвіду, професійної спеціалізації, рівня стресостійкості та індивідуальних особливостей нервової системи [10, 13, 15, 16, 20]. Отримана інформація обґрунтовує необхідність персоналізованого підходу до вдосконалення програм підготовки офіцерів, у тому числі шляхом цілеспрямованого розвитку когнітивних функцій. Систематичні когнітивні тренування можуть підвищити

загальну ефективність діяльності в складних умовах бойового управління [21].

Крім того, дослідження підтверджують, що висока когнітивна гнучкість корелює з підвищеною здатністю до адаптації в умовах інформаційного перевантаження, що є типовим для сучасного театру воєнних дій [17, 22].

Проведені дослідження, [19] підтверджують негативний вплив екстремальних умов на когнітивні функції військовослужбовців. Зокрема, у дослідженні, проведеному серед 31 офіцера армії США елітного підрозділу (середній вік $31,6 \pm 0,4$ роки), було емпірично встановлено істотне погіршення когнітивних функцій після інтенсивних фізичних тренувань, що тривали 53 години в умовах високої температури навколишнього середовища. За допомогою комп'ютеризованих тестів було зафіксовано значне зниження ($p < 0,001$) показників часу реакції, уваги, пам'яті та мислення. Одночасно спостерігалось погіршення настрою, що проявлялося у зниженні бадьорості ($p < 0,001$) та зростанні втоми ($p < 0,001$), розгубленості ($p < 0,001$), депресії ($p < 0,001$) та напруги ($p < 0,002$). Результати даного дослідження чітко кількісно визначають переважно несприятливий вплив множинних стресорів на когнітивну продуктивність, настрої та фізіологічні параметри навіть у високо мотивованих та добре підготовлених офіцерів під час безперервних, хоча й коротких військових навчань. Отримані результати підкреслюють необхідність врахування факторів стресу під

час оцінки та розвитку когнітивного потенціалу офіцерів оперативного рівня.

Таким чином, глибоке розуміння когнітивного профілю офіцера оперативного рівня дозволяє не лише виявити потенційні зони ризику у виконанні службових завдань, а й сформулювати рекомендації щодо адаптації навчального процесу відповідно до індивідуальних когнітивних ресурсів [7, 27, 29].

Саме втрата когнітивної чіткості під впливом стресу безпосередньо впливає на якість прийняття управлінських рішень. Зниження уваги та пам'яті може призвести до пропуску важливої інформації, уповільнення часу реакції – до запізнілих дій, а порушення мислення – до некоректної оцінки ситуації та вибору неоптимальних стратегій [9, 23, 25, 26].

Отже, вивчення когнітивного профілю офіцерів оперативного рівня має враховувати їхню здатність зберігати когнітивну ефективність в умовах стресових навантажень, що є критично важливим для забезпечення боєготовності та успішного управління підрозділами [1, 8, 14, 30].

З огляду на зазначене, в рамках нашого дослідження було проведено комплексне тестування когнітивних здібностей офіцерів оперативного рівня з метою визначення їхнього поточного профілю та оцінки потенційних ризиків, пов'язаних з впливом стресових факторів на їхню професійну діяльність. Нижче в таблиці 1 наведено перелік використаних тестів, їх основні когнітивні функції та значущість для військової служби.

Таблиця 1

Характеристика використаних тестових завдань та їх спрямування

Тест	Когнітивні якості	Важливість для військовослужбовця
Числові ряди	Логічне мислення, індуктивна логіка	Прийняття рішень, планування
Виключення понять	Абстрактне вербальне мислення	Категоріальне мислення, вербальна гнучкість
Переплутані лінії	Концентрація, візуальна увага, стійкість	Орієнтація у складних умовах, зосередженість
Переплутана інструкція	Обсяг, стійкість, переключення уваги, інтерферентність	Когнітивний контроль, гнучкість, імпульсивність/рефлексивність
Кількість відношень	Логічні здібності, аналітичне мислення, увага, короткострокова пам'ять, числові уявлення	Оцінка співвідношень, робота з кількісною інформацією, мислення в обмеженому часі, точність рішень

Для оцінки когнітивних здібностей військовослужбовців було відібрано комплекс тестових завдань, які забезпечують

всебічне дослідження ключових аспектів мислення, уваги та когнітивного контролю, які є важливими для ефективного виконання

професійних обов'язків у складних і динамічних умовах. Обрані тести дають змогу комплексно вивчити логічне та абстрактне мислення, необхідні для аналізу інформації та прийняття рішень, концентрацію та стійкість уваги, які визначають здатність зосереджуватися на завданнях в умовах

перешкод, а також гнучкість когнітивних процесів, зокрема переключення уваги та контроль імпульсивності, що має вирішальне значення для адаптації до змінних ситуацій під час навчання і виконання бойових завдань, отримані результати представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати тестування когнітивних якостей у офіцерів оперативного рівня (n=201)

Досліджувані показники	Статистичні характеристики			
	Me	25%	75%	V, %
Виключення понять (вербальне мислення)				
Затрачений час на виконання завдання, хв., с	4,00	3,69	4,02	13,4
Отримана сума балів	10,00	9,00	13,00	31,5
Кількість відношень (логічні здібності)				
Затрачений час на виконання завдання, хв., с	7,00	6,47	7,01	60,0
Отримана сума балів	11,00	9,00	13,00	28,2
Числові ряди (індуктивне мислення)				
Затрачений час на виконання завдання, хв., с	7,01	7,00	7,01	10,5
Отримана сума балів	4,50	2,00	7,00	72,0
Переплутані лінії (концентрація та стійкість уваги)				
Затрачений час на виконання завдання, хв., с	4,01	4,00	4,01	9,8
Отримана сума балів	7,00	4,00	9,00	48,5
Переплутана інструкція (різноманітні аспекти уваги)				
Затрачений час на виконання завдання, хв., с	3,00	3,00	3,02	133,6
Отримана сума балів	3,00	2,00	5,00	47,5

Аналіз результатів, отриманих за тестом «Виключення понять», який оцінює рівень розвитку абстрактного вербального мислення, показав, що за медіаною результат становить 10,0 балів із можливих 20, що відповідає середньому рівню сформованості відповідної когнітивної якості. Варіативність результатів була високою, коефіцієнт варіації становить $V=31,5\%$, що свідчить про неоднорідність вибірки щодо категоріального мислення. Аналіз контрольних точок дав можливість виявити осіб, які взагалі не змогли виконати даний тест і отримали 0 балів, що вказує на низький рівень абстрактного вербального мислення, а також наявність осіб із високим рівнем узагальнення вербальної інформації, які набрали 18 балів.

Наступний тест, який виконували офіцери мав назву «Кількісні відношення», та був спрямований на оцінку рівня логіко-операційного мислення, зокрема здатності до встановлення та оперування кількісними зв'язками між умовними величинами в умовах обмеженого часу та когнітивного навантаження. Отримані результати свідчать, що результат за медіаною становить 11,0

балів з 18 можливих, що відповідає середньому рівню сформованості логічного мислення у вибірці офіцерів оперативного рівня. Водночас коефіцієнт варіації часу виконання завдань $V=60,0\%$ засвідчує високий ступінь варіативності індивідуальних когнітивних стратегій, які застосовувалися респондентами під час розв'язання тестових завдань. Значний розмах часу виконання від 1,17 до 51,26 хв при нормі 7 хвилин може свідчити про суттєві розбіжності в ефективності логічного оперування числовими співвідношеннями, що ймовірно зумовлено індивідуальними відмінностями у когнітивній витривалості, стилі мислення, рівні тривожності, а також досвідом роботи з аналогічними тестовими форматами.

Таким чином, попри загалом достатній рівень логічних здібностей в основній частині вибірки, високе розсіювання індивідуальних результатів акцентує на необхідності врахування когнітивного профілю офіцерів під час планування інтелектуальних навантажень, особливо в умовах інтенсивної аналітичної діяльності,

яка характерна для управлінських та командних функцій оперативного рівня.

Тест «Числові ряди» застосовувався нами з метою діагностики рівня розвитку індуктивної логіки – когнітивної якості, яка полягає у виявленні прихованих закономірностей, екстраполяції числових залежностей та формулюванні логічних висновків на основі обмеженого обсягу даних. Такий тип мислення є критично важливим для оперативно-управлінської діяльності, зокрема під час ситуаційного аналізу та прогнозування динаміки змін у бойових або кризових умовах. Аналіз отриманих даних виявив, що медіана становить 4,5 балів з 10 можливих, що є індикатором середньої сформованості індуктивно-логічного мислення у значній частині досліджуваної вибірки офіцерів. Такий результат може свідчити про певні труднощі у швидкому розпізнаванні закономірностей, необхідних для ухвалення рішень в умовах невизначеності. Особливу увагу привертає високий коефіцієнт варіації оцінок $V=72,0\%$, що є одним із найбільших серед усіх використаних когнітивних тестів, що вказує на високу міжіндивідуальну диференціацію у рівні розвитку аналітичних здібностей, зокрема здатності до абстрагування. Така гетерогенність результатів дозволяє зробити припущення про структурну нерівномірність когнітивного потенціалу в межах вибірки, що, у свою чергу, може бути зумовлено відмінностями у досвіді, базовій освіті, спеціалізації, або когнітивному стилі офіцерів.

Водночас показники часу виконання тесту характеризуються відносною стабільністю, коефіцієнт варіації становить $V=10,5\%$, що дозволяє говорити про більш-менш однорідний темп виконання завдань. Такий результат може свідчити про наявність сформованої стратегії розв'язання завдань у досліджуваної категорії осіб.

Результати 25 перцентилу виконання тесту «Числові ряди» становлять 2,0 бали і вказують на необхідність посилення розвитку навичок індуктивного мислення в контексті професійної підготовки офіцерського складу. Особливо актуальним є врахування виявленої диференціації для індивідуалізації психолого-педагогічного супроводу та впровадження цільових тренінгових програм із розвитку логіко-аналітичних когнітивних структур.

Тест «Переплутані лінії» ми використовували для дослідження рівня розвитку таких характеристик уваги, як концентрація, вибірковість та стійкість, що мають ключове значення в оперативно-тактичній діяльності, особливо в умовах інформаційного перевантаження, багатозадачності та швидкоплинних змін бойової обстановки. Ефективність таких когнітивних процесів безпосередньо впливає на якість сприйняття сигналів, виявлення критично важливої інформації та підтримання функціональної ефективності у стресових ситуаціях.

Згідно з отриманими результатами, медіанна оцінка за виконання цього тесту склала 7,00 балів із максимально можливих 10, що характеризує середній рівень розвитку візуально-уважного контролю у представників офіцерського складу оперативного рівня. Такий рівень можна вважати функціонально достатнім, але таким, що потребує подальшої оптимізації, особливо в контексті професійної діяльності, де похибка уваги може мати критичні наслідки.

Коефіцієнт варіації за оцінками становить $V=48,5\%$, що свідчить про неоднорідність вибірки, що дозволяє зробити висновок про наявність певного діапазону індивідуальних відмінностей у здатності підтримувати уважність та точність візуального сприйняття в умовах перешкод.

Разом з тим, показник варіативності часу виконання завдання становить $V=9,8\%$ і є низьким, що вказує на відносну однорідність у темпі виконання завдань, незалежно від досягнутого результату. Отримані результати можуть свідчити про автоматизований або звичний характер когнітивної стратегії, яка застосовується під час вирішення візуальних завдань такого типу, або ж про стабільний рівень регуляторного самоконтролю у більшості учасників дослідження. Також, отримані результати дають підстави стверджувати, що у переважній частині офіцерів оперативного рівня збережений базовий рівень здатності до зосередженості та візуальної стійкості, проте існує потенціал для підвищення ефективності даних когнітивних функцій через спеціалізовані тренінги уваги, моделювання бойових ситуацій із високим навантаженням на

перцептивні системи та механізми когнітивного контролю.

Тест «Переплутана інструкція» є валідним інструментом для оцінювання функціонального стану систем когнітивного контролю, обсягу та динамічної гнучкості уваги, зокрема її здатності до перемикавання, інгібування автоматизованих реакцій та подолання інтерференції. За результатами тестування медіанна складала 3,0 бали із 10 можливих, що може свідчити про обмежену ефективність виконавчого контролю у частини офіцерів. Зниження продуктивності в умовах, які вимагають оперативної перебудови поведінкових стратегій вказує на недостатній рівень розвитку механізмів когнітивної гнучкості та антиінтерференційної стійкості.

Надзвичайно високий коефіцієнт варіації часу виконання завдання $V = 133,6\%$ свідчить про виражену індивідуальну варіативність темпу когнітивної діяльності серед офіцерів, що може відображати різний рівень адаптації до умов із підвищеним навантаженням на когнітивний контроль та здатність до переключення уваги. Також це вказує не лише про високий ступінь індивідуальних відмінностей у темпі адаптації до змін, а й про потенційні труднощі у швидкому й точному реагуванні на подразники, які викликають підвищене когнітивне навантаження і вимагають переключення уваги, що є критичним у контексті динамічної оперативної-тактичної діяльності. Отримані результати вказують на потребу у цілеспрямованому розвитку регуляторних механізмів уваги та когнітивного контролю в межах професійної підготовки офіцерського складу.

Отримані результати свідчать про загальні тенденції розвитку когнітивних якостей в офіцерів оперативного рівня, зокрема про середній рівень реалізації логічного мислення, концентрації уваги, когнітивної гнучкості та стійкості до інтерференції. Водночас виявлені високі коефіцієнти варіації окремих показників засвідчують значну індивідуальну неоднорідність у структурі когнітивного функціонування. У даному контексті особливій актуальності набуває поглиблений аналіз індивідуальних результатів, який дозволяє виявити персоніфіковані профілі

когнітивної ефективності, встановити наявність критичних дефіцитів або, навпаки, когнітивних резервів. Такий підхід є необхідною умовою для цілеспрямованої диференціації змісту психолого-педагогічного супроводу та розробки адаптивних стратегій професійної підготовки офіцерського складу в умовах зростаючих когнітивних вимог сучасного оперативного середовища. Індивідуальні результати розвитку когнітивних якостей представлені в графічній інтерпретації на рисунку 1.

Ця діаграма демонструє рівні розвитку різних когнітивних якостей у офіцерів оперативного рівня (уваги, мислення, логічних і вербальних здібностей) за результатами виконання комплексного тестування. Найгірше розвинені увага та її різноманітні аспекти під час виконання тесту «Переплутана інструкція» (88,6% на низькому рівні). Найкращі результати у сфері концентрації та стійкості уваги в тесті «Переплутані лінії», де 41,8% офіцерів мають високий рівень. У більшості досліджуваних спостерігаються середні рівні розвитку інтелектуальних процесів (індуктивне, логічне та вербальне мислення).

Аналіз рівнів розвитку когнітивних якостей у офіцерів оперативного рівня засвідчує значну нерівномірність сформованості окремих психічних функцій, що є критично важливими для ефективного виконання службово-бойових завдань в умовах підвищеної когнітивної складності. Найбільш виражені труднощі спостерігаються у завданнях, які вимагають гнучкого переключення уваги, пригнічення автоматичних реакцій та адаптації до змінюваних подій, що вказує на недостатній рівень розвитку механізмів когнітивного контролю, які забезпечують збереження цілеспрямованої діяльності за умов інтерференції та швидкої зміни зовнішніх вимог. Разом із цим, виявлено неоднорідність у розвитку здібностей до зосередження й утримання уваги, де певна частина офіцерів демонструє достатню стійкість візуального сприймання та цілеспрямованого пошуку інформації, тоді як інші характеризуються вираженими коливаннями у продуктивності. Подібна ситуація може свідчити про наявність латентних ресурсів, реалізація яких потребує цілеспрямованих тренувальних

впливів. У завданнях, пов'язаних з індуктивним мисленням, виявлено значні міжіндивідуальні відмінності, що свідчить про нерівномірність розвитку здатності до виявлення логічних закономірностей і побудови прогнозів на основі неповних даних, що особливо важливо у процесі прийняття рішень в умовах невизначеності. Подібна тенденція простежується і щодо

логіко-арифметичних операцій, які потребують точності, аналітичного підходу та концентрації зусиль, – більшість офіцерів мають лише базовий рівень сформованості відповідних функцій, що обмежує швидкість і точність опрацювання умовно-формалізованої інформації.

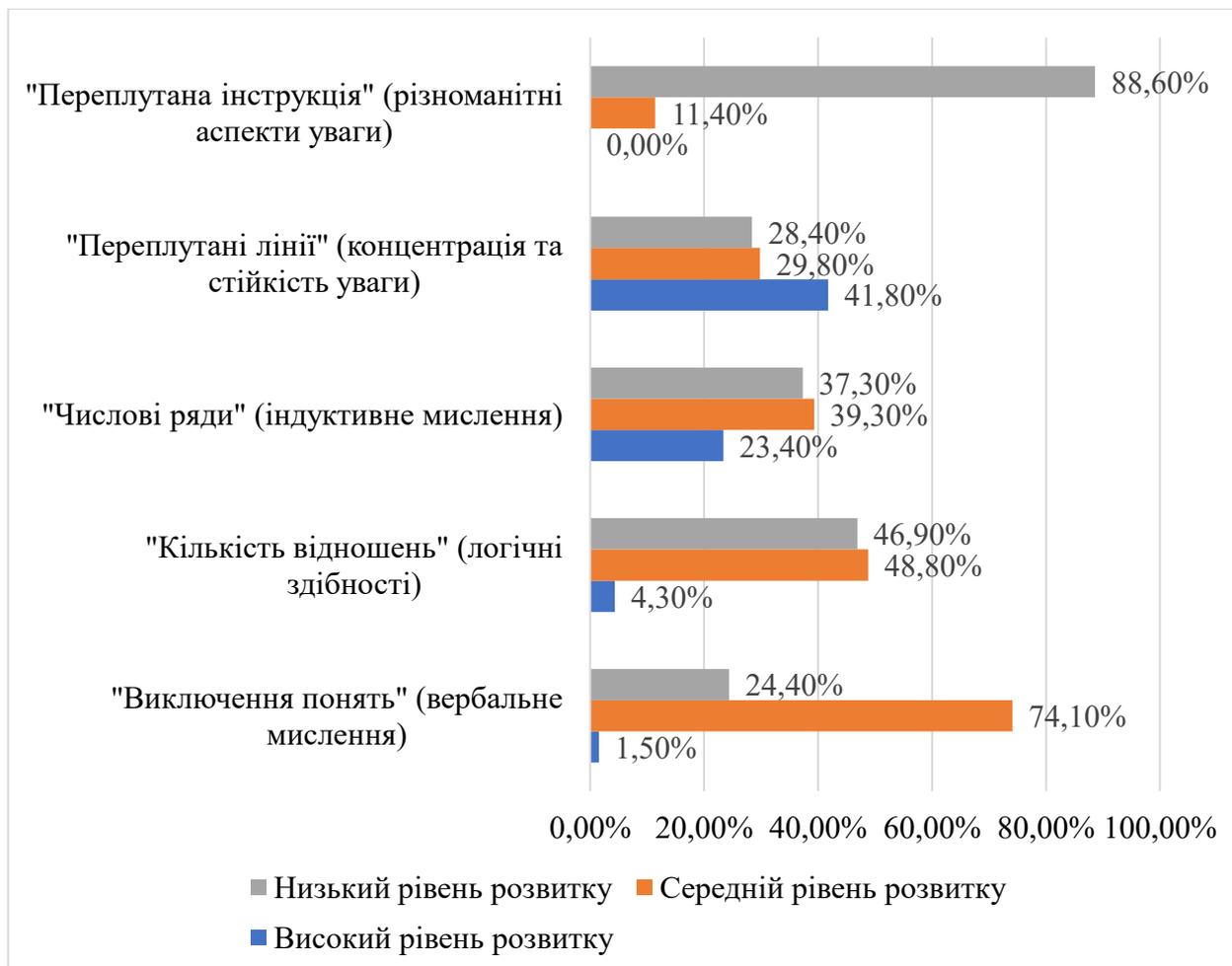

Рис. 1. Рівні розвитку когнітивних якостей у офіцерів оперативного рівня на основі комплексного тестування (n=201)

У сфері вербального мислення, яка відображає здатність до абстрагування, класифікації понять і логіко-семантичної обробки інформації, також простежується домінування середнього рівня розвитку при незначній представленості високих когнітивних результатів. Отримані результати свідчать про обмеженість словесно-логічної компоненти мислення, яка відіграє провідну роль у процесах аналізу ситуацій, формулювання наказів та оперативної взаємодії.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Таким чином, узагальнені результати демонструють наявність як сильних, так і слабких сторін у когнітивному функціонуванні офіцерів, що актуалізує потребу у поглибленому індивідуальному аналізі результатів для виявлення конкретних когнітивних дефіцитів та резервів розвитку. Такий підхід дозволить забезпечити адресну корекцію і тренування тих компонентів психічної діяльності, які мають вирішальне

значення для ефективного виконання службових завдань на оперативному рівні управління. Аналіз вітчизняних та міжнародних досліджень свідчить про стійку тенденцію до переосмислення підходів до фізичної підготовки офіцерського складу в умовах сучасних викликів. Отже,

узагальнення наукових напрацювань свідчить про наявність низки об'єктивних викликів, що потребують розробки нової моделі фізичної підготовки офіцерів оперативного рівня, яка була б гнучкою, адаптивною, інтегрованою та орієнтованою на потреби сучасного бою.

Література

1. Вітомський Ю., Кулінченко О. Психологічні механізми стресостійкості та бойової готовності військовослужбовців: когнітивно-поведінкові та нейропсихологічні підходи // Наукові інновації та передові технології. – 2025. – № 10(50). – С. 1410-1421. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1410-1421](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1410-1421)
2. Кохун О., Агаєв Н., Пішко І., Лозінська Н., Остапчук В. Психологічна робота з військовослужбовцями-учасниками АТО на етапі відновлення // Методичний посібник. Київ. НДЦ ГП ЗСУ. – 2017. – 282 с.
3. Коробейнікова Л., Коробейніков Г., Радченко Ю., Данько Т. Діагностика психофізіологічного стану організму як одна з ключових проблем спортивної медицини // Спортивна медицина. – 2016. – № 1. – С. 3–10.
4. Петрачков О., Ярмак О. Особливості фізичної підготовленості офіцерів оперативного рівня Збройних сил України // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2023. – № 3. – С. 49–55. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.49-55>
5. Петрачков О., Ярмак О. Послідовність прийняття управлінських рішень щодо організації фізичної підготовки офіцерів // Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. – 2023. – № 11(171). – С. 147–151. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.11\(171\).30](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).30)
6. Хміляр О. Критичне та позитивне мислення офіцера // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологія. – 2018. – № 7. – С. 72–76. <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2018-7-72-76>
7. Alim H., Subramaniam A., Mohamad Nor N., Abd Wahab A. Y. Measuring operational cognitive readiness of military personnel using Joint Theater Level Simulation System (JTLS) // The Journal of Defense Modeling and Simulation: Applications, Methodology, Technology. – 2026. – Volume 23(1). – P. 109–122. <https://doi.org/10.1177/15485129241239669>
8. Babak S., Petrachkov O., Biloshitskiy V. Complex psychophysiological approach to the diagnostic of anxiety and depressive states for military personnel // Physiological Journal. – 2023. – 69(2). – P. 19–28. <https://doi.org/10.15407/fz69.02.019>
9. Barkov V., Verbin N., Zhebrowsky S. et al. Provision of Physical Training of Servicemen: a tutor's manual // Kiev. NUOU. – 2016. – 88 p.
10. Bolstad C., Cuevas H, Costello A., Babbitt B. Predicting cognitive readiness of deploying military medical teams // Proceedings of the 52nd Annual Meeting of the Human Factors and Ergonomics Society. – 2008. – № 52(14). – P. 970–974. <https://doi.org/10.1177/154193120805201404>
11. Endsley M. Toward a Theory of Situation Awareness in Dynamic Systems. Human Factors // The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society. – 1995. – № 37(1). – P. 32–64. <https://doi.org/10.1518/001872095779049543>
12. Filonenko L. Theoretical Aspects of Studying the Psychological Basis for the Formation of Combat Readiness in Servicemen of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine // Personality and Environmental Issues. – 2024. – № 3(4). – P. 55–60.
13. Fletcher J., Wind A. Preparing to be prepared: Cognitive readiness for the unexpected // (D-4402). Alexandria VA. Institute for Defense Analyses. – 2011.
14. Flood A., Keegan R. Cognitive Resilience to Psychological Stress in Military Personnel // Frontiers in Psychology. – 2022. – № 13. – P. 1–12.
15. Grier R. Military cognitive readiness at the operational and strategic levels. A theoretical model for measurement development // Journal of Cognitive Engineering and Decision Making. – 2012. – № 6(4). – P. 358–392. <https://doi.org/10.1177/1555343412444606>
16. Grier R. Military cognitive readiness at the tactical level: A review of measures // Proceedings of the 55 th Annual Meeting of the Human Factors and Ergonomics Society. – 2011. – № 55 (1). – P. 404–408. <https://doi.org/10.1177/1071181311551083>
17. Grier R., Fletcher J., Morrison J. Defining and measuring military cognitive readiness // Proceedings of the 56 th Annual Meeting of the Human Factors and Ergonomics Society. – 2012. – № 56(1). – P. 435–437. <https://doi.org/10.1177/1071181312561098>
18. Kahneman D. Thinking, fast and slow // Penguin Books. – 2011. – 533 p.
19. Lieberman H., Bathalon G., Falco C., Kramer F., Morgan C., Niro P. Severe decrements in cognition function and mood induced by sleep loss, heat, dehydration, and undernutrition during simulated combat // Biological psychiatry. – 2005. – № 57(4). – P. 422–429. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2004.11.014>
20. Lieberman H., Castellani J., Young A. Cognitive function and mood during acute cold stress after extended military training and recovery // Aviation, Space, and Environmental Medicine. – 2009. – № 80 (7). – P. 629–636. <https://doi.org/10.3357/ASEM.2431.2009>

21. Matthews G., Campbell S. Sustained performance under overload: Personality and individual differences in stress and coping // *Theoretical Issues in Ergonomics Science*. – 2009. – № 10 (5). – P. 417–442. <https://doi.org/10.1080/14639220903106395>
22. Morrison J., Fletcher, J. Cognitive readiness // (IDA Paper P-3735) Alexandria, VA: Institute for Defense Analyses. – 2002.
23. Oleniev D., Petrachkov O., Verbyn N. et al. Dynamics of the Professional Endurance Indicators in Officers of the Operational Level in a Higher Military Educational Institution During Training. Canada (Lifescience Global) // *Journal of Intellectual Disability-Diagnosis and Treatment*. – 2021. – № 5 (T. 9). – P. 495–503.
24. Parasuraman R., Matthew R. Neuroergonomics: The brain at work, Human Technology Interaction Series // New York. Oxford Academic. – 2006. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195177619.001.0001>
25. Petrachkov O., Kyslenko D., Mykhaylov V. et al. Motivation of military specialists to engage physical training during the legal regime of martial law // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2024. – № 24(6) – P. 1457-1464. <https://doi.org/10.7752/jpes.2024.06165>
26. Petrachkov O., Vysochina N. Sports and health related technologies in physical preparation of military servicemen // *Sport. Olympism. Health: materials of the International Scientific Congress*. Chisinau. Moldova. – 2019. – P. 148–149.
27. Petrachkov O., Yarmak O., Biloshytskiy V., Andrieieva O. et al. The influence of morphofunctional condition on the physical fitness level of Ukrainian soldiers // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2022. – Vol. 22(9). – P. 2182–2189. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.09278>
28. Petrachkov O., Yarmak O., Chepurnyi V., Mykhaylov V. et al. The impact of static spatial stability on soldiers' functional readiness // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2024. – Vol. 24(3). – P. 720–730. <https://doi.org/10.7752/jpes.2024.03085>
29. Petrachkov O., Yarmak O., Shostak R., Andrieieva O. et al. The effect of stress factors on cognitive and management functions of cadets of higher military educational institutions // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2023. – № 23(1) – Art 20. – P. 162–169. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.01020>
30. Yarmak O., Petrachkov O., Zhebrowskiy S., Andrieieva O., et al. Sex-related differences in heart rate variability and static body stability in military personnel under stressful conditions // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2025. – № 3(25). – C. 579–588. <https://doi.org/10.7752/jpes.2025.03063>

References

1. Vitomskiy Yu., Kulichenko O. Psychological mechanisms of stress resistance and combat readiness of military personnel: cognitive-behavioral and neuropsychological approaches // *Scientific innovations and advanced technologies*. – 2025. – № 10(50). – P. 1410-1421. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1410-1421](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1410-1421) [in Ukrainian].
2. Kokun O., Agaev N., Pishko I., Lozinska N. et al. Psychological work with servicemen—participants of the anti-terrorist operation at the stage of recovery // Methodical guide. Kyiv. NDC SE of the ZSU. 2017. – 282 p. [in Ukrainian].
3. Korobeinikova L., Korobeinikov H., Radchenko Iu. Danko T. Diagnosis of the psychophysiological state of the organism as one of the key problems of sports medicine // *Sportyvna medytsyna*. – 2016. – № 1. – P. 3–10. [in Ukrainian].
4. Petrachkov O., Yarmak O. Characteristics of physical fitness of operational level officers of the Armed Forces of Ukraine // *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. – 2023. – No. 3. – P. 49–55. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.49–55> [in Ukrainian].
5. Petrachkov O., Yarmak O. The Sequence of Administrative Decisions Due the Organisation of Physical Training Process of Commissioned Officers // *Naukovyi chasopys Ukrain's'koho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 15*. – 2023. – No. 11(171). – P. 147–151. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.11\(171\).30](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).30) [in Ukrainian].
6. Khmiliar O. Critical and positive thinking of the officer // *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» Scientific Notes of Ostroh Academy National University*. – 2018. – № 7. – C. 72–76. <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2018-7-72-76> [in Ukrainian].
7. Alim H., Subramaniam A., Mohamad Nor N., Abd Wahab A. Y. Measuring operational cognitive readiness of military personnel using Joint Theater Level Simulation System (JTLS) // *The Journal of Defense Modeling and Simulation: Applications, Methodology, Technology*. – 2026. – Volume 23(1). – P. 109–122. <https://doi.org/10.1177/15485129241239669>
8. Babak S., Petrachkov O., Biloshitskiy V. Complex psychophysiological approach to the diagnostic of anxiety and depressive states for military personnel // *Physiological Journal*. – 2023. – 69(2). – P. 19–28. <https://doi.org/10.15407/fz69.02.019>
9. Barkov V., Verbin N., Zhebrowskiy S. et al. Provision of Physical Training of Servicemen: a tutor's manual // Kyiv. NUOU. – 2016. – 88 p.
10. Bolstad C., Cuevas H, Costello A., Babbitt B. Predicting cognitive readiness of deploying military medical teams // *Proceedings of the 52nd Annual Meeting of the Human Factors and Ergonomics Society*. – 2008. – № 52(14). – P. 970–974. <https://doi.org/10.1177/154193120805201404>
11. Endsley M. Toward a Theory of Situation Awareness in Dynamic Systems. Human Factors // *The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*. – 1995. – № 37(1). – P. 32–64. <https://doi.org/10.1518/001872095779049543>

12. Filonenko L. Theoretical Aspects of Studying the Psychological Basis for the Formation of Combat Readiness in Servicemen of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine // *Personality and Environmental Issues*. – 2024. – № 3(4). – P. 55–60.
13. Fletcher J., Wind A. Preparing to be prepared: Cognitive readiness for the unexpected // (D-4402). *Alexandria VA. Institute for Defense Analyses*. – 2011.
14. Flood A., Keegan R. Cognitive Resilience to Psychological Stress in Military Personnel // *Frontiers in Psychology*. – 2022. – № 13. – P. 1–12.
15. Grier R. Military cognitive readiness at the operational and strategic levels. A theoretical model for measurement development // *Journal of Cognitive Engineering and Decision Making*. – 2012. – № 6(4). – P. 358–392. <https://doi.org/10.1177/1555343412444606>
16. Grier R. Military cognitive readiness at the tactical level: A review of measures // *Proceedings of the 55 th Annual Meeting of the Human Factors and Ergonomics Society*. – 2011. – № 55 (1). – P. 404–408. <https://doi.org/10.1177/1071181311551083>
17. Grier R., Fletcher J., Morrison J. Defining and measuring military cognitive readiness // *Proceedings of the 56 th Annual Meeting of the Human Factors and Ergonomics Society*. – 2012. – № 56(1). – P. 435–437. <https://doi.org/10.1177/1071181312561098>
18. Kahneman D. *Thinking, fast and slow* // *Penguin Books*. – 2011. – 533 p.
19. Lieberman H., Bathalon G., Falco C., Kramer F., Morgan C., Niro P. Severe decrements in cognition function and mood induced by sleep loss, heat, dehydration, and undernutrition during simulated combat // *Biological psychiatry*. – 2005. – № 57(4). – P. 422–429. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2004.11.014>
20. Lieberman H., Castellani J., Young A. Cognitive function and mood during acute cold stress after extended military training and recovery // *Aviation, Space, and Environmental Medicine*. – 2009. – № 80 (7). – P. 629–636. <https://doi.org/10.3357/ASEM.2431.2009>
21. Matthews G., Campbell S. Sustained performance under overload: Personality and individual differences in stress and coping // *Theoretical Issues in Ergonomics Science*. – 2009. – № 10 (5). – P. 417–442. <https://doi.org/10.1080/14639220903106395>
22. Morrison J., Fletcher, J. Cognitive readiness // (IDA Paper P-3735) *Alexandria, VA: Institute for Defense Analyses*. – 2002.
23. Oleniev D., Petrachkov O., Verbyn N. et al. Dynamics of the Professional Endurance Indicators in Officers of the Operational Level in a Higher Military Educational Institution During Training. Canada (Lifescience Global) // *Journal of Intellectual Disability-Diagnosis and Treatment*. – 2021. – № 5 (T. 9). – P. 495–503.
24. Parasuraman R., Matthew R. *Neuroergonomics: The brain at work, Human Technology Interaction Series* // *New York. Oxford Academic*. – 2006. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195177619.001.0001>
25. Petrachkov O., Kyslenko D., Mykhaylov V. et al. Motivation of military specialists to engage physical training during the legal regime of martial law // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2024. – № 24(6) – P. 1457–1464. <https://doi.org/10.7752/jpes.2024.06165>
26. Petrachkov O., Vysochina N. Sports and health related technologies in physical preparation of military servicemen // *Sport. Olympism. Health: materials of the International Scientific Congress. Chisinau. Moldova*. – 2019. – P. 148–149.
27. Petrachkov O., Yarmak O., Biloshytskyi V., Andrieieva O. et al. The influence of morphofunctional condition on the physical fitness level of Ukrainian soldiers // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2022. – Vol. 22(9). – P. 2182–2189. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.09278>
28. Petrachkov O., Yarmak O., Chepurnyi V., Mykhaylov V. et al. The impact of static spatial stability on soldiers' functional readiness // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2024. – Vol. 24(3). – P. 720–730. <https://doi.org/10.7752/jpes.2024.03085>
29. Petrachkov O., Yarmak O., Shostak R., Andrieieva O. et al. The effect of stress factors on cognitive and management functions of cadets of higher military educational institutions // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2023. – № 23(1) – Art 20. – P. 162–169. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.01020>
30. Yarmak O., Petrachkov O., Zhembrovskyi S., Andrieieva O., et al. Sex-related differences in heart rate variability and static body stability in military personnel under stressful conditions // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2025. – № 3(25). – C. 579–588. <https://doi.org/10.7752/jpes.2025.03063>

Abstract

PETRACHKOV Oleksandr
National Defence University of Ukraine

COGNITIVE PROFILE OF OPERATIONAL LEVEL OFFICERS AND ITS SIGNIFICANCE FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

This article presents a detailed analysis of the cognitive profile of operational-level officers, based on the results of a comprehensive study of memory, attention, and various types of thinking, as well as an interpretation of its significance for the successful performance of official tasks and the optimization of professional training. Research into the cognitive abilities of operational-level officers is a crucial step in understanding the psychological factors that influence the effectiveness of management activities. In particular, the ability to concentrate, the speed of information processing,

working memory, and logical and analytical thinking have a direct impact on the quality of decision-making in conditions of limited time, multifaceted complexity, and high stress levels. The operational level of management involves not only the ability to interpret available data but also the ability to engage in predictive thinking, that is, predicting the development of events based on incomplete or contradictory information. The research results show that the cognitive profile of military personnel can vary significantly depending on experience, professional specialization, level of stress resistance, and individual characteristics of the nervous system. The information obtained justifies the need for a personalized approach to improving officer training programs, including targeted development of cognitive functions. Systematic cognitive training can increase the overall effectiveness of operations in complex combat management conditions. Studies confirm that high cognitive flexibility is correlated with an increased ability to adapt in situations of information overload, which is typical of modern military operations. The generalized results reveal both strengths and weaknesses in the cognitive functioning of officers, underscoring the necessity for in-depth individual analysis to pinpoint specific cognitive deficits and areas for improvement. Such an approach will enable targeted correction and training of those components of mental activity that are crucial for the adequate performance of official tasks at the operational level of management.

Keywords: cognitive profile, types of thinking, working memory, officers, stress, attention.
